

Byla C-646/20

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį

Gavimo data:

2020 m. gruodžio 1 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Bundesgerichtshof (Vokietija)

Sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2020 m. spalio 28 d.

Kasatorė:

Senatsverwaltung für Inneres und Sport, Landesamtsaufsicht

Kita kasacinio proceso šalis:

TB

Pagrindinės bylos dalykas

Reglamentas Nr. 2201/2003 (reglamentas „Briuselis IIA“) – Sąvoka „sprendimas“ – Privatus santuokos nutraukimas – Pripažinimas kitoje valstybėje narėje

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas

Sąjungos teisės aiškinimas, SESV 267 straipsnis

Prejudiciniai klausimai

1. Ar santuokos nutraukimas pagal 2014 m. rugsėjo 12 d. Italijos *Decreto legge n. 132* (Įstatyminis dekretas Nr. 132 (DL Nr. 132/2014) 12 straipsnį yra sprendimas dėl santuokos nutraukimo, kaip tai suprantama pagal reglamentą „Briuselis IIA“?

2. Jei į pirmąjį klausimą būtų atsakyta neigiamai: ar santuokos nutraukimas pagal 2014 m. rugsėjo 12 d. Italijos *Decreto legge n. 132* (Įstatyminis dekretas Nr. 132) (DL Nr. 132/2014) 12 straipsnį turi būti vertinamas pagal reglamento „Briuselis IIa“ 46 straipsnyje nustatytą oficialiai parengtų autentiškų dokumentų ir susitarimų reglamentavimo tvarką?

Nurodomos Sąjungos teisės nuostatos

2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinantį Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000 (OL L 338, 2003, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 6 t., p. 243, toliau – reglamentas „Briuselis IIa“), visų pirma 1 straipsnio 1 dalies a punktas, 2 straipsnio 4 punktas, 21 straipsnio 1 dalis ir 46 straipsnis

Nurodomos nacionalinės teisės nuostatos

Personenstandsgesetz (Civilinės būklės įstatymas, toliau – *PStG*), visų pirma 16 straipsnio 1 dalies pirmo sakinio 3 punktas

Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (Įstatymas dėl proceso šeimos bylose ir ypatingąja teise nagrinėjamosiose bylose, toliau – *FamFG*), visų pirma 97 straipsnio 1 dalies antras sakinys ir 107 straipsnio 1 dalies pirmas sakinys

2014 m. rugsėjo 12 d. Italijos *Decreto legge n. 132* (Įstatyminis dekretas Nr. 132), pertvarkytas į 2014 m. lapkričio 10 d. Įstatymą Nr. 162, visų pirma 12 straipsnis

Bylos aplinkybių ir proceso santrauka

- 1 TB turi Vokietijos ir Italijos pilietybę, o jos sutuoktinis – tik Italijos. Jie susituokė 2013 m. rugsėjo 20 d. Berlyne (Vokietija), santuoka buvo užregistruota santuokų registre.
- 2 2017 m. kovo 30 d. sutuoktiniai atvyko į Parmos (Italija) civilinės metrikacijos įstaigą (*Ufficio di Stato Civile*) ir pareiškė, kad neturi nepilnamečių vaikų arba pilnamečių slaugytinų, didelę negalią turinčių arba finansiškai priklausomų vaikų, kad neketina sudaryti jokių tarpusavio susitarimų dėl turto perdavimo ir abipusiu sutarimu nori pradėti gyventi skyrium. 2017 m. gegužės 11 d. jie asmeniškai patvirtino šį pareiškimą civilinės metrikacijos įstaigoje. 2018 m. vasario 15 d. sutuoktiniai vėl atvyko į šią įstaigą ir remdamiesi savo 2017 m. kovo 30 d. pareiškimais nurodė, kad nori nutraukti santuoką ir dėl jos nevyksta joks procesas. 2018 m. balandžio 26 d. jiems patvirtinus šiuos pareiškimus Parmos civilinės metrikacijos įstaigoje, ši įstaiga 2018 m. liepos 2 d. išdavė TB pažymėjimą pagal

Reglamento Nr. 2201/2003 39 straipsnį, patvirtinantį santuokos nutraukimą nuo 2018 m. vasario 15 d.

- 3 TB pateikė prašymą atitinkamai Berlyno civilinės metrikacijos įstaigai užregistruoti nutrauktą santuoką Vokietijos santuokų registre. Vis dėlto ši civilinės metrikacijos įstaiga abejoja, ar santuokos nutraukimas prieš užregistruojant jį registre neturėtų būti pripažintas pagal *FamFG* 107 straipsnį, todėl kreipėsi į apylinkės teismą, kad šis priimtų sprendimą. Apylinkės teismas 2019 m. liepos 1 d. nutartimi nurodė civilinės metrikacijos įstaigai užregistruoti 2018 m. vasario 15 d. neteisminį privatų santuokos nutraukimą santuokų registre tik po to, kai ji pripažins kompetentinga institucija pagal *FamFG* 107 straipsnio 1 dalies pirmą sakinį.
- 4 2019 m. liepos 1 d. pateiktas TB apeliacinis skundas dėl šios apylinkės teismo nutarties buvo patenkintas. Aukštesnysis apygardos teismas iš dalies pakeitė apylinkės teismo nutartį ir nurodė civilinės metrikacijos įstaigai nesieti užregistravimo santuokų registre su reikalavimu, kad kompetentinga institucija pirma pripažintų santuokos nutraukimą Italijoje.
- 5 Kompetentinga institucija, *Senatsverwaltung für Inneres und Sport* (Vidaus reikalų ir sporto ministerija), kuri prižiūri civilinės metrikacijos įstaigas, pateikė kasacinį skundą *Bundesgerichtshof* (Aukščiausiasis Federalinis Teismas) ir paprašė palikti galioti apylinkės teismo nutartį.

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą motyvų santrauka

- 6 Byloje nagrinėjamas klausimas, ar Vokietijos santuokų registre be jokios papildomos pripažinimo procedūros gali būti užregistruotas privatus santuokos nutraukimas Italijoje bendrais santuoktinių pareiškimais civilinės metrikacijos įstaigos pareigūnui.
- 7 Pagal Vokietijos teisę santuokų registras papildomas ir taisomas sudarant papildymo (pakeitimo) įrašus ir dedant rodykles su nuorodomis, be kita ko, ir santuokos nutraukimo atvejais (*PStG* 16 straipsnio 1 dalies pirmo sakinio 3 punktas). Pagrindas tokiam įrašui gali būti ir galutinis užsienyje priimtas sprendimas. Sprendimas dėl santuokos nutraukimo užsienyje pripažįstamas tik kompetentingai institucijai nustačius, kad yra įvykdytos pripažinimo sąlygos (*FamFG* 107 straipsnis).
- 8 Vis dėlto pripažinimo procedūra nebūtina, jei yra priimtas teismo sprendimas, kaip tai suprantama pagal reglamento „Briuselis IIa“ 21 straipsnio 1 dalį (*FamFG* 97 straipsnio 1 dalies antras sakinys). Tokiu atveju šis sprendimas pripažįstamas Vokietijoje netaikant jokios specialios procedūros. Norint užregistruoti santuokų registre užtenka pateikti pažymėjimą pagal Briuselis IIa 39 straipsnį.
- 9 Remiantis prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančio teismo pateikta informacija, Italijoje teisinė padėtis yra tokia: pagal 2014 m. rugsėjo 12 d. Italijos

Decreto legge n. 132 (Įstatyminis dekretas Nr. 132, toliau – DL Nr. 132/2014), pertvarkytą į 2014 m. lapkričio 10 d. Įstatymą Nr. 162, sutuoktiniai nebeprivalo kreiptis į teismą, norėdami nutraukti santuoką, jie gali pasirinkti ir santuokos nutraukimą paprastu susitarimu.

- 10 Sutuoktiniai gali susitarti nutraukti santuoką arba laikydamiesi tam tikrų įstatyme nustatytų sąlygų, dalyvaujant jų advokatams (DL Nr. 132/2014 6 straipsnis), arba, kaip nagrinėjamu atveju, pagal 2014 m. gruodžio 12 d. įsigaliojusią DL Nr. 132/2014 12 straipsnio 1 dalį pasiekti susitarimą nutraukti santuoką teritorinę kompetenciją turinčio mero, kaip aukščiausio civilinės metrikacijos įstaigos pareigūno, akivaizdoje, net ir nesinaudodami advokato pagalba, jei (kaip nustatyta DL Nr. 132/2014 12 straipsnio 2 dalyje) neturi nepilnamečių vaikų arba pilnamečių neveiksnių, turinčių didelę negalią arba finansiškai priklausomų vaikų. Civilinės metrikacijos įstaigos pareigūnas priima asmeninius sutuoktinių pareiškimus, į kuriuos negali būti įtraukiamas joks turto perleidimas, ir paprašo sutuoktinių vėl atvykti ne anksčiau kaip praėjus 30 dienų po pareiškimų gavimo dienos, kad patvirtintų susitarimą (DL Nr. 132/2014 12 straipsnio 3 dalis). Laikotarpiu nuo pareiškimų pateikimo iki patvirtinimo civilinės metrikacijos įstaigos pareigūnas gali patikrinti sutuoktinių pareiškimų teisingumą (pavyzdžiui, ar nėra prižiūrėtinų vaikų), o sutuoktiniai turi galimybę persvarstyti savo sprendimą ir galbūt apsigalvoti. Jeigu sutuoktiniai susitarimą patvirtina, jis atstoja teismo sprendimą.
- 11 Kyla klausimas, ar santuokos nutraukimas bendrais sutuoktinių pareiškimais civilinės metrikacijos įstaigos pareigūnui pagal Italijos teisę patenka į reglamento „Briuselis IIa“ taikymo sritį. Jei į šį klausimą būtų atsakyta neigiamai, civilinės būklės aktų priežiūros funkcijas atliekančios tarnybos kasacinis skundas būtų pagrįstas, o santuokos nutraukimas Italijoje galėtų būti įregistruotas Vokietijos santuokų registre tik po to, kai jį pripažintų kompetentinga institucija.
- 12 Doktrinoje šiuo klausimu yra skirtingų nuomonių, bet prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekęs teismas linkęs į šį klausimą atsakyti neigiamai, nes teismas neatlieka konstitutyvinės funkcijos. Atsakymas į klausimą priklauso nuo to, kaip turi būti suprantama reglamente „Briuselis IIa“ vartojama sąvoka „teismo sprendimas“.
- 13 Pagal reglamento „Briuselis IIa“ 2 straipsnio 4 punktą „teismo sprendimas“, kaip tai suprantama pagal reglamentą, yra valstybės narės teismo paskelbtas sprendimas dėl santuokos nutraukimo, gyvenimo skyrium (separacija) ar santuokos pripažinimo negaliojančia ir teismo sprendimas, susijęs su tėvų pareigomis, nesvarbu, kaip tas sprendimas vadinamas, įskaitant potvarkį, įsakymą ar nutarimą. „Teismas“ pagal reglamento „Briuselis IIa“ 2 straipsnio 1 punktą apima visas valstybių narių institucijas, turinčias jurisdikciją bylose, patenkančiose į šio reglamento taikymo sritį. Tiesa, iš to galima daryti išvadą, kad sprendimui būtini valdžios institucijos veiksmai. Vis dėlto tai neleidžia daryti jokių privalomų išvadų dėl būtino šių veiksmų pobūdžio. Žinoma, iš formuluotės

„paskelbtas sprendimas“ matyti, kad valstybės institucija santuokos nutraukimo procese turėtų atlikti konstitutyvinę, o ne vien registravimo funkciją.

- 14 Iki šiol Teisingumo Teismas tik netiesiogiai nagrinėjo klausimą, ar privatus santuokos nutraukimas patenka į reglamento „Briuselis IIa“ taikymo sritį (žr. 2017 m. gruodžio 20 d. Sprendimą *Sahyouni*, C-372/16, EU:C:2017:988).
- 15 Toje byloje buvo nagrinėjamas klausimas, ar į 2010 m. gruodžio 20 d. Tarybos reglamento (ES) Nr. 1259/2010, kuriuo įgyvendinamas tvirtesnis bendradarbiavimas santuokos nutraukimui ir gyvenimui skyrium taikytinos teisės srityje (OL L 343, 2010, p. 10, toliau – reglamentas „Roma III“), dalykinę taikymo sritį patenka santuokos nutraukimas Sirijoje vienašališku vieno iš sutuoktinių pareiškimu religiniame teisme. Teisingumo Teismas nusprendė, kad toks privatus santuokos nutraukimas nėra „santuokos nutraukimas“, kaip tai suprantama pagal reglamento „Roma III“ 1 straipsnio 1 dalį. Tiesa, privatus santuokos nutraukimas nėra aiškiai neįtrauktas į taikymo sritį. Vis dėlto tai, jog reglamente „Roma III“ minimas „teismas“ ir „procedūra“, rodo, kad šis reglamentas taikomas tik tais atvejais, kai sprendimą dėl santuokos nutraukimo priima valstybės teismas ar valdžios institucija arba jis priimtas jiems kontroliuojant (2017 m. gruodžio 20 d. Sprendimo *Sahyouni*, C- 372/16, EU:C:2017:988, 39 punktas). Dalykinė reglamento „Roma III“ taikymo sritis turėtų derėti su reglamento „Briuselis IIa“ taikymo sritimi, todėl turėtų sutapti ir sąvokos „santuokos nutraukimas“ apibrėžtys abiejuose reglamentuose.
- 16 Reglamentu „Roma III“ siekiama įgyvendinti tvirtesnę dalyvaujančių valstybių narių bendradarbiavimą santuokos nutraukimui ir gyvenimui skyrium taikytinos teisės srityje (2017 m. gruodžio 20 d. Sprendimo *Sahyouni*, C- 372/16, EU:C:2017:988, 44 punktas). Tuo metu, kai jis buvo priimtas, vykdant tokį tvirtesnę bendradarbiavimą dalyvaujančių valstybių narių teisinėse sistemose tik valstybinės institucijos galėjo šioje srityje priimti teisinę galią turinčius sprendimus. Taigi manytina, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas turėjo omenyje tik tuos atvejus, kai santuoką nutraukia valstybės teismas ar valdžios institucija arba tai daroma jiems kontroliuojant (2017 m. gruodžio 20 d. Sprendimo *Sahyouni*, C- 372/16, EU:C:2017:988, 45 punktas). Nepaisant to, kad nuo tada, kai priimtas reglamentas „Roma III“, kelių valstybių narių teisinėse sistemose atsirado galimybė nutraukti santuoką nedalyvaujant valstybės institucijai, norint įtraukti privatų santuokos nutraukimą į reglamento „Roma III“ taikymo sritį būtų reikalingi pakeitimai, kuriuos atlikti kompetentingas tik Sąjungos teisės aktų leidėjas. Atsižvelgiant į sąvokos „santuokos nutraukimas“ apibrėžtį reglamente „Briuselis IIa“, iš reglamentu „Roma III“ siekiamų tikslų matyti, kad jis apima tik tokį santuokos nutraukimą, kai santuoką nutraukia valstybės teismas ar valdžios institucija arba tai daroma jiems kontroliuojant (2017 m. gruodžio 20 d. Sprendimo *Sahyouni*, C- 372/16, EU:C:2017:988, 48 punktas).
- 17 Nors Teisingumo Teismas čia pateikė reglamente „Roma III“ vartojamos sąvokos „santuokos nutraukimas“ išaiškinimą, „teismo sprendimas dėl santuokos nutraukimo“, kaip tai suprantama pagal reglamento „Briuselis IIa“ 2 straipsnio

4 punktą, gali būti preziumuojamas tik tuo atveju, kai santuoką nutraukia valstybės teismas ar valdžios institucija arba tai daroma jiems kontroliuojant. Vis dėlto iš šio sprendimo neaišku, kokio intensyvumo turi būti tokia kontrolė ir koks jos teisinis statusas.

- 18 Tik konstitutyvinis valdžios institucijos dalyvavimas gali apsaugoti „silpnėsi“ sutuoktinį nuo blogesnės padėties, kiek tai susiję su santuokos nutraukimu, nes tik teismas arba valdžios institucija gali užkirsti kelią santuokos nutraukimui, atsakydami pripažinti jį valstybės vardu. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo nuomone, tai pasakytina ir apie reglamento „Briuselis IIa“ taikymo sritį, nes reglamento „Briuselis IIa“ 21 straipsnio 1 dalis grindžiama mintimi, kad būtent tokios garantijos tikimasi iš valstybėje narėje priimto sprendimo nutraukti santuoką (taip pat žr. reglamento „Briuselis IIa“ 21 konstatuojamąją dalį).
- 19 Bet kuriuo atveju šie argumentai leidžia laikyti pagal DL Nr. 132/2014 12 straipsnį priimtą Italijos civilinės metrikacijos įstaigos sprendimą privačiu sprendimu, kuris nepatenka į reglamento „Briuselis IIa“ taikymo sritį, nes Italijos civilinės metrikacijos įstaigos pareigūnas akivaizdžiai neturi minėtų reikalavimus atitinkančios kontrolės kompetencijos.
- 20 Tokį vertinimą taip pat patvirtina aplinkybė, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas, priimdamas reglamentą „Briuselis IIa“, neturėjo pagrindo įtraukti į jį minėtų sutartinių skyrybų formų, kokios yra numatytos Italijoje, nes tuo metu tokių formų valstybių narių teisėje nebuvo numatyta. Taigi, tai neleidžia daryti prielaidos, kad reglamento „Briuselis IIa“ 21 straipsnio 1 dalimi siekiamas teisės akto leidėjo tikslas pripažinti sprendimą netaikant jokių specialių procedūrų apima tik praėjus nemažai laiko po reglamento „Briuselis IIa“ priėmimo sukurtą galimybę nutraukti santuoką be konstitutyvinio valstybės dalyvavimo šiame procese.
- 21 Be to, Sąjungos teisės aktų leidėjas 2019 m. birželio 25 d. Tarybos reglamentu (ES) 2019/1111 dėl jurisdikcijos ir sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis bei tarptautiniu vaikų grobimu, pripažinimo ir vykdymo (OL L 178, 2019, p. 1; toliau – reglamentas „Briuselis IIb“) jau nustatė aiškias tokiais atvejais taikomas taisykles, kurios įsigalios nuo 2022 m. rugpjūčio 1 d. Pagal reglamento „Briuselis IIb“ 65 straipsnio 1 dalį privalomą teisinę galią kilmės valstybėje narėje turintys autentiški dokumentai ir susitarimai dėl, be kita ko, santuokos nutraukimo, po minėtos datos bus pripažįstami kitose valstybėse narėse nereikalaujant jokios specialios procedūros.
- 22 Kaip matyti iš reglamento „Briuselis IIb“ 14 konstatuojamosios dalies, Sąjungos teisės aktų leidėjas mano, kad sprendimas turi būti patvirtintas teismo ar kitos valdžios institucijos išnagrinėjus klausimą iš esmės. Naujos redakcijos reglamentu teisės aktų leidėjas taip pat siekia sureguliuoti atvejus, kai valdžios institucijos dalyvauja procese kitais būdais, pavyzdžiui, tik registruoja. Tai leidžia daryti išvadą, kad reglamentas „Briuselis IIa“, ir Sąjungos teisės aktų leidėjo nuomone,

tokiais atvejais netaikomas, taigi, nėra taikomas ir Italijos civilinės metrikacijos įstaigos nutrauktai santuokai.

- 23 Dėl antrojo klausimo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad pagal DL Nr. 132/2014 12 straipsnį nutraukta santuoka negali būti pripažįstama ir pagal reglamento „Briuselis IIa“ 46 straipsnį. Kitaip nei reglamento „Briuselis IIb“ 65 straipsnio 1 dalyje, šioje nuostatoje santuokos nutraukimas nepaminėtas, kalbama tik apie vykdytinus autentiškus dokumentus ir susitarimus. Vis dėlto tai negali būti susiję su santuokos nutraukimu nesant šiuo klausimu vykdytinų dokumentų ir susitarimų.
- 24 Taigi išvados dėl teisingo aiškinimo neleidžia daryti nei reglamentas „Briuselis IIa“, nei ligšiolinė Teisingumo Teismo jurisprudencija, todėl abu klausimai pateikiami Teisingumo Teismui.

DARBINIS VERTINIMAS